

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Prieinamumo – neįgalių asmenų žmogaus teisės

(2014/C 177/03)

Pranešėjas **Ioannis VARDAKASTANIS**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 punktu, 2013 m. vasario 14 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Prieinamumo – neįgalių asmenų žmogaus teisės.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2013 m. lapkričio 19 d. priėmė savo nuomonę.

495-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. sausio 21–22 d. (sausio 21 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 152 nariams balsavus už ir 3 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK ragina ES institucijas pripažinti, kad JT neįgaliųjų teisių konvencijos 9 straipsnis pats savaime yra žmogaus teisė, todėl jį įgyvendinus visa apimtimi privalėtų būti teisinėmis ir politikos priemonėmis sukurtos žmonėms su negalia būtinos sąlygos patekti į bet kokią aplinką ir dalyvauti visose gyvenimo srityse. Šis straipsnis įgalina juos naudotis visomis pilietinėmis ir politinėmis teisėmis, taip pat socialinėmis, ekonominėmis ir kultūrinėmis teisėmis. Prieinamumas naudingas visai visuomenei.

1.2 EESRK ragina visas ES institucijas, politinius organus ir agentūras, įskaitant EESRK, pasikonsultavus su Europos neįgaliųjų judėjimu, parengti konkretų planą, kaip užtikrinti, *inter alia*, savo patalpų, interneto svetainių ir dokumentų prieinamumą.

1.3 EESRK prieinamumą laiko viena pagrindinių tvarumo ir jo socialinio matmens prielaidų kovojant su skurdu ir atskirtimi bei skatinant socialinę sanglaudą.

1.4 Komitetas pripažįsta, kad buvo imtasi konstruktyvių priemonių tokiose srityse kaip transportas ir telekomunikacijos (pavyzdžiui, Skaitmeninė darbotvarkė), tačiau reikia dar daugiau priemonių, taip pat ir vidaus rinkoje.

1.5 EESRK pripažįsta, kad prieinamumo nebuvimas savaime yra diskriminacija ir todėl pabrėžia, kad ES būtinai turi parengti nediskriminavimo teisės aktus ir ragina Tarybą atnaujinti pasiūlymą dėl direktyvos, kuria įgyvendinamas vienodo požiūrio į asmenis, nepaisant jų religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos, principas, COM (2008) 426 final, (SESV 19 straipsnis).

1.6 Komitetas prašo Europos Komisijos (EK) vykdyti savo seniai prisiimtą įsipareigojimą ir pateikti teisiškai įpareigojantį Europos prieinamumo aktą.

1.7 EESRK ragina Europos Parlamentą ir ES Tarybą baigti rengti dabartinį pasiūlymą dėl direktyvos dėl viešojo sektoriaus institucijų interneto svetainių prieinamumo, atsižvelgiant į EESRK nuomonę dėl pasiūlymo dėl viešojo sektoriaus institucijų interneto svetainių prieinamumo ⁽¹⁾ ir į Europos neįgaliųjų forumo siūlymus.

1.8 EESRK ragina ES institucijas susitarti, kad į dabartinį Struktūrinių fondų bendrų nuostatų reglamentą bei išorės pagalbos priemones ir kitas finansines priemones būtų įtrauktos nuostatos dėl privalomų *ex ante* prieinamumo ir negalios sąlygų.

1.9 EESRK mano, kad ES ir valstybės narės neturėtų „dangstyti“ krize ir su ja susijusiomis griežto taupymo priemonėmis kaip pasiteisinimu nesilaikyti prieinamumo principo kaip vienos iš žmogaus teisių.

⁽¹⁾ OL C 271, 2013 9 19, p. 116–121.

1.10 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad užtikrinant žmogaus teisės į prieinamumą vykdymą reikia nepamiršti šių pagrindinių principų: pasirinkimo ir judėjimo laisvės, savarankiškumo, priimtinių patogumų, dalyvavimo, universalus dizaino ir prieigos iš anksto numatyti prieigą.

1.11 Komitetas ragina ES ir jos valstybes nares įdiegti stebėsenos ir vykdymo užtikrinimo mechanizmus, kuriuose dalyvautų žmonėms su negalia atstovaujančios organizacijos.

1.12 EESRK pabrėžia, kad į keletą ES politikos sričių turėtų būti įtrauktas prieinamumo matmuo: teisinio veiksnio, politinio dalyvavimo, užimtumo, valstybės pagalbos, transporto, švietimo, prekių ir paslaugų prieinamumo, mokslinių tyrimų, užsienio politikos ir būsto.

1.13 Komitetas mano, kad ES institucijos, įgyvendindamos JT neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatas, turėtų įtraukti prieinamumą į šias priemones: standartizaciją, suderinimą, techninius reikalavimus, paskatas įmonėms, profesinių sąjungų politiką, kolektyvines sutartis.

1.14 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad visuomenės informavimo strategijos yra labai svarbios priemonės pasiekti, kad būtų gerbiamas prieinamumas kaip visuomenės, įskaitant pačius piliečius ir tokius pagrindinius dalyvius kaip mokyklos ir žiniasklaida, žmogaus teisė pagal 8 straipsnį (JT neįgaliųjų teisių konvencija).

1.15 Komitetas mano, kad prieinamumas turėtų būti įtrauktas į mokslo dalykų mokymo programas (pavyzdžiui, architektūros, inžinerijos, kompiuterijos, kt.).

1.16 EESRK mano, kad nepakanka statistikos priemonių prieigos kaip žmogaus teisės įgyvendinimui užtikrinti ir todėl prašo Eurostato užtikrinti, kad šios priemonės būtų kuriamos.

1.17 EESRK pakartoja savo ankstesnėse nuomonėse priimtą išpareigojimą įsteigti iniciatyvinį komitetą, kuris stebėtų JT neįgaliųjų teisių konvencijos įgyvendinimą.

2. Įžanga

2.1 Žmogaus teisėmis pagrįstas požiūris į negalią reiškia, kad ES, kaip Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos šalis, ir visi piliečiai yra atsakingi už visuomenės, kurioje visi žmonės, įskaitant žmones su negalia, galėtų naudotis savo pilietinėmis, politinėmis, ekonominėmis, socialinėmis ir kultūrinėmis teisėmis, formavimą.

2.2 JT neįgaliųjų teisių konvencijoje pateikta sąvoka „neįgalieji“ apibrėžtis sustiprina ir patvirtina žmogaus teisėmis pagrįstą požiūrį į negalią: „Prie neįgaliųjų priskiriami asmenys, turintys ilgalaikių fizinių, psichikos, intelekto ar jutimo sutrikimų, kurie sąveikaudami su įvairiomis kliūtimis gali trukdyti šiems asmenims visapusiškai ir veiksmingai dalyvauti visuomenėje lygiai su kitais asmenimis“.

2.3 ES, pasirašydama JT neįgaliųjų teisių konvenciją, pridėjo kompetencijų sąrašą, į kurį įtrauktas ir prieinamumas. JT neįgaliųjų teisių konvencija yra vienintelė žmogaus teisių sutartis, kurią iki šiol yra sudariusi ES.

2.4 Pasaulio sveikatos organizacijos ir Pasaulio banko parengtame visuotiniame pranešime dėl negalios (2011 m.) pabrėžiama, kad užstatyta aplinka, transportas, informacija ir ryšiai dažnai būna neprieinami žmonėms su negalia⁽²⁾.

2.5 Prieiga prie fizinės infrastruktūros ir viešojo transporto yra išankstinė neįgaliųjų judėjimo laisvės, kuri užtikrinama pagal Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 13 straipsnį ir Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 12 straipsnį, sąlyga. Panašiai ir prieiga prie informacijos ir komunikacijos buvo laikoma išankstine nuomonės ir žodžio laisvės, kuri užtikrinta pagal Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 19 straipsnį ir Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 19 straipsnio 2 dalį, sąlyga⁽³⁾.

⁽²⁾ „World Disability Report“, santrauka, 10 p.

⁽³⁾ Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 25 straipsnio c punkte numatyta kiekvieno piliečio teisė bendromis lygybės sąlygomis stoti į savo šalies valstybės tarnybą. Šio straipsnio nuostatos galėtų būti pagrindas įtraukti prieigos teisę į pagrindines žmogaus teisių sutartis. 2 ir 3 skirsniai.

Tarptautinė konvencija dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo užtikrina kiekvieno asmens teisę patekti į bet kurią visuomenei skirtą naudotis vietą ar naudotis visomis visuomeninėmis paslaugomis, pavyzdžiui, transportu, viešbučiais, restoranais, kavinėmis, teatrais ir parkais (Tarptautinės konvencijos dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo 5 straipsnio f punktas). Tokiu būdu buvo sukurtas precedentas prieigos teisę laikyti savarankiška teise, įtvirtinta tarptautinėje žmogaus teisių teisinėje sistemoje. (JT neįgaliųjų teisių komiteto Bendros pastabos dėl 9 straipsnio projektas).

2.6 JT neigaliųjų teisių konvencijos paskirtoji institucija (įsikūrusi EK) atlieka pagrindinį vaidmenį įgyvendinant JT neigaliųjų teisių konvenciją ir turi tai daryti rodydama iniciatyvą.

2.7 ES Taryba 2012 m. spalio 29 d. pritarė nepriklausomos stebėsenos grupės sudėčiai – ją sudaro Europos ombudsmenas, Europos Parlamento Peticijų komitetas, Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra, Europos neigaliųjų forumas ir Europos Komisija.

2.8 EESRK palankiai vertina visateisę Europos neigaliųjų forumo narystę šioje struktūroje ir pabrėžia būtinybę pilietinei visuomenei aktyviai dalyvauti jo veikloje.

2.9 JT neigaliųjų teisių konvencijos 9, 3 ir 21 straipsniuose prieinamumas pripažįstamas teise.

2.10 JT neigaliųjų teisių konvencijos straipsniai dėl prieinamumo nustato svarbią atskirą teisinę ir (arba) politikos darbotvarkę ir negali būti nagrinėjamos atskirai; todėl prieinamumas turėtų būti laikomas veiksmu, suteikiančiu galimybę ir palengvinančiu naudotis visomis kitomis pilietinėmis, ekonominėmis, socialinėmis ir kultūrinėmis teisėmis.

2.11 Pastaraisiais metais prieinamumas sulaukė didesnio ES teisės aktų leidėjų dėmesio ir buvo įtrauktas, *inter alia*, į tokias politikos sritis kaip viešieji pirkimai, struktūriniai fondai ir kitos finansinės priemonės, keleivių teisės, techninių standartų sektorius (techninė sąveikos specifikacija „žmonės su judėjimo negalia“) ir užimtumas. Tai itin svarbu atsižvelgiant į Europos gyventojų senėjimą.

2.12 Pagrindinėje specialioje neįgaliesiems skirtoje politikos priemonėje – Europos strategijoje dėl negalios – nustatyti konkretūs ES uždaviniai šioje srityje. Europos Komisija, parengdama Europos strategiją dėl negalios, išipareigojo pateikti konkrečių teisiškai įpareigojančių priemonių, pavyzdžiui, dėl interneto svetainių prieinamumo, ir Europos prieinamumo aktą⁽⁴⁾.

2.13 Europos skaitmeninė darbotvarkė yra geras pavyzdys, kaip reikia diegti bendro pobūdžio politikos strategijas, kartu įtraukiant su prieinamumo užtikrinimo neįgaliesiems susijusias konkrečias priemones. Pažanga prieinamumo srityje bus naudinga ir visuomenei, ir apskritai ekonomikai, bus sukurta pridėtinė vertė ir naujų darbo vietų. Įgyvendinus šią darbotvarkę visa apimtimi būtų sukurta skaitmeninė Europa be kliūčių neįgaliesiems.

2.14 Būtina išnaudoti prieinamumo potencialą vidaus rinkos tikslais, kadangi jis padidintų tarpvalstybinį judumą Europoje ir geresnes sąlygas darbuotojų mobilumui ir žmonių su negalia judumui. Reikėtų užtikrinti galimybę dalyvauti mokymosi visą gyvenimą programose. Europos užimtumo strategijose turėtų būti įtraukta būtinybė išsaugoti darbo vietas ir perkvalifikuoti tuos asmenis, kurie tapo neįgalūs profesinės veiklos laikotarpiu.

2.15 Strategijoje „Europa 2020“ galima buvo taikyti visapusiškesnį požiūrį į neįgalumą, įskaitant neigaliųjų ar jiems atstovaujančių organizacijų prieinamumą ir dalyvavimą. Kadangi šioje strategijoje nėra išsamių negalios srities rodiklių, negalios temai skiriama nepakankamai dėmesio, informacijos ir išteklių. Darbo vietų kūrimas yra svarbiausia strategija socialinei įtraukčiai užtikrinti.

2.16 EESRK pabrėžia, kad šioje srityje dar daug reikia nuveikti, todėl Komitetas pritaria EK pasiūlymui dėl direktyvos dėl viešojo sektoriaus institucijų interneto svetainių prieinamumo.

2.17 Komitetas ragina Europos Komisiją ilgiau nedelsti ir neatidėlioti savo išipareigojimo pasiūlyti teisišką įpareigojanti Europos prieinamumo aktą.

2.18 Ekonomikos krizė padarė didžiulį poveikį žmonių su negalia žmogaus teisėms, įskaitant prieinamumą. Prieinamumo standartai blogėja, ir todėl formuojasi neprieinamos visuomenės. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad visas šeimas palietė ekonomikos krizė, tačiau kai kurios šeimos, auginančios neįgalius vaikus, patyrė neproporcingą poveikį⁽⁵⁾.

⁽⁴⁾ Kaip kad pateikta EK 2012 m. darbo programos 99 punkte.

⁽⁵⁾ Vaiko teisių komitetas patvirtino bendrąją pastabą Nr. 9 (2006 m.) dėl neįgalių vaikų teisių. Prieinamumo svarbą Vaiko teisių komitetas pakartojo savo bendroje pastaboje Nr. 17 (2013 m.) dėl vaiko teisės į poilsį, laisvalaikį, dėl teisės žaisti, dalyvauti renginiuose, kultūriniame gyvenime ir kūrybinėje veikloje (31 straipsnis).

2.19 ES būtinai turi patvirtinti konkrečią programą, užtikrinančią, kad neįgalūs vaikai galėtų patekti į bet kokią aplinką ir pasinaudoti visais gyvenimo aspektais.

2.20 Europai reikalingas integracinis augimas ir prieinamumas kaip viena pagrindinių būtinų tvarumo ir ypač jo socialinių aspektų įgyvendinimo prielaidų kovojant su skurdu ir atskirtimi ir – per žmonių su negalia integravimą – stiprinant socialinę sanglaudą.

3. Prieinamumas kaip žmogaus teisė

3.1 EESRK mano, kad „prieinamumas kaip žmogaus teisė“ turi būti paverstas politine ir veiklos koncepcija. Ši koncepcija svarbi ne tik žmonėms su negalia, bet ir visai visuomenei.

3.2 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad prieinamumas kaip žmogaus teisė ir žvelgiant iš politinės darbotvarkės perspektyvos turėtų būti suprantamas dvejopai:

- kaip atskira žmogaus teisė, numatanti galimybę dalyvauti, veikti, bendrauti ir gauti informacijos savarankiškai ir saugiai, ir
- kaip žmogaus teisė, kurios įgyvendinimas yra neatsiejamas nuo kitų žmogaus teisių įgyvendinimo, ir dėl to padedanti ir palengvinanti žmogaus teisių įgyvendinimą.

3.3 EESRK pripažįsta JT neįgaliųjų teisių konvencijos rekomendacijas parengti prieinamumo koncepciją ir mano, kad formuojant šios srities politiką turėtų būti numatyta:

- suteikti neįgaliesiems galimybę gyventi savarankiškai ir visapusiškai dalyvauti visose gyvenimo srityse, ir
- parengti priemones, skirtas nustatyti ir pašalinti prieinamumo kliūtis ir suvaržymus.

3.4 EESRK pritaria, kad reikia užtikrinti savarankišką gyvenimą (susijusį su bendruomenės gyvenimu ir gyvenimu joje), kaip numatyta JT neįgaliųjų teisių konvencijos 19 straipsnyje, reikalaujant įgyvendinti tris pagrindines sąlygas:

- užtikrinti, kad neįgalieji galėtų pasirinkti jiems patiems patinkančią gyvenamąją vietą;
- neįgalieji turi gauti jiems reikalingą paramą, kad galėtų naudotis tomis pačiomis teisėmis, kaip ir kiti visuomenės nariai, ir
- užtikrinti, kad neįgaliesiems lygiai su kitais asmenimis būtų suteikta galimybė naudotis bendro pobūdžio paslaugomis.

3.5 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad neįgalieji turi turėti teisę rinktis nepriklausomai ir savarankiškai, lygiai su kitais.

3.6 EESRK atkreipia dėmesį į „Pasaulinį pranešimą dėl gyvenimo bendruomenėje ir įtraukties į bendruomenę“⁽⁶⁾, kurį parengė *Inclusion International* ir kuriame atkreipiamas dėmesys į tai, kad proto negalią turintiems žmonėms neleidžiama naudotis pagrindinėmis prieinamumo teisėmis, pavyzdžiui, neturi teisės patys turėti savo namų raktų, teisės naudotis komercinėmis paslaugomis, teisės nuspręsti, kur eiti pasivaikščioti, arba teisės kartu su bendramoksliais eiti į žaidimų aikštelę.

3.7 EESRK pripažįsta, kad institucionalizavimas yra sunkus žmogaus teisių pažeidimas; tai neigiama socialinių paslaugų sektoriaus raidos Europoje pasekmė, palyginti su kitomis pasaulio šalimis, ir tai būdinga visoms Europos Sąjungos šalims, nepaisant jų gyvenimo lygio. Turi būti laikomasi deinstitutionalizavimo strategijų vystant alternatyvias bendruomenėje teikiamas paslaugas, nes be tokių paslaugų padėtis nepagerės, o neįgalieji taps benamiais.

⁽⁶⁾ <http://inclusion-international.org/living-in-community/>.

3.8 EESRK mano, kad turėtų būti suvokiama, kad „kliūtis“ apima ne tik fizinę kliūtį, bet ir su požiūriu susijusius teisinius, politinius, elgsenos bei papročių aspektus, žinių trūkumą ir kultūrinę diskriminaciją. EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad pašalinus šias kliūtis naudą pajustų visa visuomenė.

3.9 Komitetas pažymi, kad daugiau dėmesio turėtų būti skiriama kurčiųjų ženklų kalbos ir kitų bendravimo formų pripažinimui, kalbos vertimo į tekstą technologijoms, skirtoms klausos negalią turintiems žmonėms. Be to, turėtų būti sudarytos galimybės užtikrinti dokumentų rengimą Brailio raštu ir aprūpinimą akliems skirtais ekranų skaitytuvais bei lengvai suprantama medžiaga asmenims, turintiems psichikos ir bihevioristinių sutrikimų.

3.10 EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad ženklinimas, prieinama informacija ir komunikacija, paramos paslaugos, orientavimasis ir judėjimas pastatuose dažnai būna labai svarbus daugeliui neįgaliųjų, ypač tiems, kurie patiria pažinimo nuovargį.

3.11 EESRK atkreipia dėmesį į dvi pagrindines priemones, apie kurias reikėtų pagalvoti analizuojant prieinamumą kaip žmogaus teisę:

- tinkamas sąlygų pritaikymas – būtini ir tinkami pakeitimai ir pritaikymas, dėl kurių nepatiriama neproporcingai didelė ar nepagrįsta našta ir kurių reikia konkrečiu atveju siekiant užtikrinti neįgaliesiems galimybę naudotis visomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis lygiai su kitais asmenimis ar galimybę įgyvendinti šias teises ir laisves“ (JT neįgaliųjų teisių konvencijos 2 straipsnis). Tinkamas sąlygų pritaikymas jokių būdu negali pakeisti pareigos užtikrinti infrastruktūros, užstatytos aplinkos, paslaugų ir prekių prieinamumą pagal universalios dizaino principus. Tinkamu sąlygų pritaikymu siekiama užtikrinti individualų teisingumą, t. y. užtikrinti nediskriminavimą ir lygybę, atsižvelgiant į asmens orumą, savarankiškumą ir laisvę rinktis. EESRK mano, kad bendras prieinamumo standartų didinimas apsprendžia geresnį sąlygų pritaikymą;
- EESRK nuomone, „neproporcingos ar nepagrįstos naštos“ principas turėtų būti įgyvendintas pagal dabartinius teisės aktus ir todėl Komitetas ragina valdžios institucijas kontroliuoti ir paremti tinkamų sąlygų pritaikymą alternatyviais būdais (fondų kūrimu, viešaisiais pirkimais ir kt.). Kartu reikėtų atlikti poveikio vertinimą, laikantis principo, kad piliečio teisės yra viršesnės už paslaugų teikėjo interesus. Svarbu užtikrinti, kad tinkamo sąlygų pritaikymo principui būtų taikoma labai nedaug išimčių.

3.12 EESRK mano, kad universalios dizaino principas turėtų būti laikomas pagrindiniu principu užtikrinant visišką prieinamumą visuomenei ir kad politikos formavimo procese šis principas turi tapti konkrečiai įgyvendinamu politiniu reikalavimu, pavyzdžiui, įtraukiant jį į reglamentų straipsnius⁽⁷⁾. Kartu su bendro pobūdžio dizainu būtina plėtoti kompensacines technikos priemones ir technologijas.

3.13 Pareiga numatyti iš anksto gali duoti didžiulės naudos žmonėms su negalia, nes jų poreikiai būtų numatomi dar prieš jiems faktiškai atsirandant. Kalbant apie prekes ir paslaugas, ši pareiga reiškia, kad į potencialias reikmes būtina atsižvelgti projektavimo etapu.

3.14 Reikėtų, viena vertus, skirti pareigą užtikrinti prieigą prie visų naujai suprojektuotų, pastatytų ir eksploatuojamų objektų, infrastruktūros, prekių, produktų ir paslaugų, nuo, kita vertus, pareigos pašalinti kliūtis, galimybių pasinaudoti esama fizine aplinka, transportu, informacijos ir komunikacijos priemonėmis bei paslaugomis, kuriomis gali naudotis plačioji visuomenė. Konvencijos šalys privalo užtikrinti abiejų pareigų vykdymą, tačiau atsižvelgiant į tai, kad pirmoji pareiga turi būti įgyvendinama palaipsniui, Konvencijos šalys turėtų nustatyti galutinį, fiksuotą terminą ir skirti pakankamai išteklių esamoms kliūtims pašalinti⁽⁸⁾.

⁽⁷⁾ Kad pastatas taptų prieinamu *ab initio*, bendra statybų kaina gali išaugti 0,5 proc. (arba dažnai kaina apskritai nepadidėja), tačiau jei prieinamumo priemonės bus diegiamos vėlesniu statybos etapu, kaina gali išaugti. Informacijos ir komunikacijos priemonių, įskaitant IRT, prieinamumas turėtų būti pasiektas *ab initio*, nes vėlesni interneto ir IRT pritaikymai kainą gali padidinti, todėl ekonomiškiau privalomus IRT prieinamumo elementus įdiegti kuo ankstesniu projektavimo ir statybos etapu. (JT neįgaliųjų teisių konvencijos komiteto bendrosios pastabos projektas dėl 9 straipsnio). Vidutinė pastato arba kitos fizinės infrastruktūros eksploatacijos trukmė yra daugiau nei 50 metų, o skaitmeninės infrastruktūros – ne ilgesnė kaip 3–4 metai. Vertėtų paminėti ir tai, kad statybos sąnaudos yra daug mažesnės.

⁽⁸⁾ JT neįgaliųjų teisių konvencijos komiteto bendrosios pastabos projektas dėl 9 straipsnio.

3.15 EESRK pažymi, kad asmeninė pagalba (įskaitant Konvencijoje nurodytas „įvairių pagalbinių paslaugas“) yra pagrindinė tikslinė priemonė užtikrinti neįgalųjų galimybes pasinaudoti įvairiomis teisėmis.

3.16 EESRK pripažįsta, kad nediskriminavimas yra viena svarbiausių priemonių užtikrinti pagarbą žmogaus teisėms, tačiau to nepakaks, jei kartu nebus taikomos kitos priemonės, pavyzdžiui, pozityvūs veiksmai ir standartizavimas, taip pat mokymas ir darbdavių, civilinės inžinerijos specialistų, architektų, teisininkų, ekonomistų ir kt. švietimas žmonių su negalia teisių klausimais. Šis mokymas turėtų būti įtrauktas į jų studijų programas. EESRK mano, kad reikia pasistūmėti su šiuo metu į šalį padėtu pasiūlymu dėl direktyvos, kuria įgyvendinamas vienodo požiūrio į asmenis, nepaisant jų religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos, principas, COM (2008) 426 final (SESV 19 straipsnis).

3.17 Įpareigojimų užtikrinti prieinamumą kaip žmogaus teisę nebus įmanoma veiksmingai įgyvendinti, jei šiame procese aktyviai ir prasmingai nedalyvaus neįgaliesiems atstovaujanti organizacija, – būtent taip sprendžiant prieinamumo klausimą reikia įgyvendinti 4 straipsnio 3 dalį ir 33 straipsnį. Dalyvavimą galima užtikrinti tik tuo atveju, jeigu neįgaliesiems atstovaujantioms organizacijoms bus skirti būtini ištekliai, kad jos galėtų vykdyti savo atstovavimo veiklą. EESRK ragina parengti Pagrindinių teisių programą, kuri pakeistų programą PROGRESS, kad būtų užtikrinta tokio pat dydžio finansinė parama skatinėms organizacijoms ir konkrečioms neįgalųjų organizacijoms.

3.18 Komitetas pabrėžia, kad mastas, kuriuo neįgalieji naudojami žmogaus teisėmis miestuose ir kaimo vietovėse skiriasi ir kad tokie skirtumai turėtų būti mažinami veiksminga nacionalinio ir regionų lygmens politika.

3.19 Įmonės ir darbdaviai ES prieinamumo aspektą turėtų įtraukti į savo įvairovės politiką ir turėtų skatinti rengti įvairovės planus.

3.20 EESRK pripažįsta prieinamumo poveikį socialinei sanglaudai ir todėl ES tvarumo strategijose prieinamumas turėtų būti įtrauktas kaip vienas iš būdų įgyvendinti jų tikslus.

3.21 Komitetas pripažįsta, kad neįgalios moterys patiria savo teisių sveikatos, socialinės įtraukties, švietimo ir užimtumo srityse apribojimų. Šie apribojimai lemia blogesnes gyvenimo sąlygas, silpnesnę sveikatą, nedarbą ir skurdą. Tas pat pasakytina ir apie kitus pažeidžiamus žmones su negalia, pavyzdžiui, vaikus, vyresnio amžiaus žmones ir žmones, kuriems būtina didelė parama – norėdami pasinaudoti savo teisėmis jie patiria rimtų apribojimų.

3.22 EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad šiandieninis jaunimas yra mūsų ateitis ir kad prieinamos sąlygos turi būti sudarytos tam, kad neįgalieji galėtų visapusiškai naudotis savo teisėmis. Komitetas ragina ES į jaunimo politiką įtraukti specialų matmenį, kad būtų paremtas neįgalus jaunimas.

4. Poveikis ES teisės aktams ir politikos formavimui

4.1 EESRK pažymi, kad Europos Sąjungai pasirašius Jungtinių Tautų neįgalųjų teisių konvenciją, bet kuri ES politinė arba teisinė iniciatyva turėtų būti nagrinėjama pagal tai, ar užtikrinamos sąlygos žmonėms su negalia gyventi savarankiškai ir dalyvauti visose gyvenimo srityse ir, ar šalinamos kliūtys bei suvaržymai. Ši koncepcija turėtų turėti poveikį esamiems ES teisės aktams; kai kurie jų yra nurodyti kompetencijų deklaracijoje.

4.2 EESRK pažymi, kad vidaus rinka turėtų būti kuriama taip, kad apimtų negalios, standartizacijos ir suderinimo šioje politikos srityje klausimus kaip būdą modernizuoti vidaus rinką ir padaryti ją konkurencingesnę ir įtraukesnę pasaulio ekonomikos dalimi. Negalios ekonomika egzistuoja.

4.3 EESRK ragina parengti ES darbotvarkę, kuri būtų grindžiama dviem veiksniais:

— prieinamumo žmogaus teise, ir

— prieinamumo įtraukimu į kitas politikos sritis.

4.4 Komitetas mano, kad tam, kad prieinamumas taptų pagrindine teise, reikalinga speciali politinė darbotvarkė, ir ragina Europos Komisiją formuojant politiką pateikti pasiūlymą dėl prieinamumo teisių darbotvarkės.

4.5 EESRK ragina prieinamumo kaip žmogaus teisės požiūriu svarstyti šiuos klausimus:

- norint naudotis tam tikromis paslaugomis ir socialinės politikos priemonėmis būtinas visiškas teisinis veiksnumas. ES turėtų užtikrinti žmonių su negalia teisinio veiksnumo principų suderinimą Europos Sąjungos mastu;
- turėtų būti teisiškai užtikrintas neigaliųjų politinis dalyvavimas ir balsavimo teisės visuose rinkimuose (vietos ir nacionaliniuose), ypač Europos rinkimuose, sudarant jiems sąlygas patekti į balsavimo apylinkes, balsavimo kabinas, gauti informacijos iš politinių partijų ir t. t.;
- pilietinės teisės (nuosavybės teisė, teisė į gyvenimą, savarankiškumas, sauga, t. t.). Galimybė naudotis šiomis pagrindinėmis pilietinėmis teisėmis turi būti užtikrinta Europos veiksmis, įskaitant asmeninę pagalbą, kad žmonės su negalia galėtų naudotis savo teise rinktis.

4.6 EESRK ragina imtis konkrečių veiksmų šiose srityse, atsižvelgiant į prieinamumą kaip žmogaus teisę: ekonomikos krizės poveikio prieinamumo standartams ir neigaliųjų savarankiškam gyvenimui prevencija; numatyti galimybę siekti išsilavinimo⁽⁹⁾; programa dėl socialinių ir kultūrinių teisių prieinamumo⁽¹⁰⁾ (socialinių ryšių, aktyvaus poilsio, turizmo); tarptautinis bendradarbiavimas, finansiniai ir prekybos susitarimai bei ES pozicija tokiose srityse kaip gaivalinės nelaimės ir vystomasis bendradarbiavimas, Tūkstantmečio vystymosi tikslai; mokslinių tyrimų srityje turėtų būti taikoma programa „Horizontas 2020“; galimybė gauti būstą, įskaitant valstybės remiamą būstą; sportas turėtų tapti socialinės įtraukties priemone, įskaitant prieigą prie pastatų, patalpų, galimybę pasinaudoti programomis ir kt.

4.7 Įtrauktį galima užtikrinti tik bendromis visų suinteresuotųjų subjektų pastangomis daugelyje pagrindinių teisių sričių:

- ES politinės partijos savo vidaus tvarkos taisyklėse turi numatyti priemones, kad jų veikloje galėtų dalyvauti ir neigalieji. Socialiniai partneriai turėtų užtikrinti, kad į kolektyvines sutartis būtų įtrauktos nuostatos dėl žmonių su negalia ir numatytos galimybės gauti darbą bei užtikrintas tinkamas sąlygų pritaikymas. EESRK palankiai vertina ES bendrąjį susitarimą dėl įtrauktųjų rinkų ir ragina visapusiškai jį įgyvendinti nacionaliniu lygmeniu;
- pilietinės visuomenės organizacijos (PVO) turėtų propaguoti priemones, padedančias sudaryti galimybes neigaliesiems patenkinti savo bendro pobūdžio socialinius poreikius;
- visiems šiame punkte paminėtiems suinteresuotiesiems subjektams turėtų būti užtikrintos sąlygos patekti į patalpas, pasinaudoti interneto svetainėmis, vidaus tvarkos taisyklėmis ir įdarbinimo politika.

⁽⁹⁾ Jeigu nebus pritaikyto transporto vežti mokinius į mokyklas, mokyklos pastatai bus neprieinami, nebus prieinamos informacijos ir komunikacijos ryšių, neigalieji negalės pasinaudoti savo teise įgyti išsilavinimą (Neigaliųjų teisių konvencijos 24 straipsnis). Taigi mokyklos turi būti prieinamos, kaip aiškiai nurodyta Neigaliųjų teisių konvencijos 9 straipsnio 1 dalies a punkte. Visas įtraukiojo švietimo procesas turi būti prieinamas – ne tik pastatai, bet ir visa informacija ir komunikacijos ryšiai, paramos paslaugos ir tinkamų sąlygų pritaikymas mokyklose (JT neigaliųjų teisių komiteto bendrosios pastabos projektas dėl 9 straipsnio).

⁽¹⁰⁾ Neigaliųjų teisių konvencijos 30 straipsnyje nustatyta, kad valstybės, Konvencijos šalys pripažįsta neigaliųjų teise lygiai su kitais asmenimis dalyvauti kultūriniame gyvenime ir imasi visų atitinkamų priemonių, kad užtikrintų, jog neigalieji turėtų galimybę:

- (a) naudotis prieinamų formų kultūriniu medžiaga;
- (b) žiūrėti televizijos programas, filmus, teatro spektaklius ir dalyvauti kitokioje prieinamų formų kultūrinėje veikloje;
- (c) dalyvauti kultūros renginiuose ar naudotis kultūros įstaigų, pavyzdžiui, teatrų, muziejų, kino, bibliotekų ir turizmo biurų, paslaugomis ir turėti kuo geresnę prieigą prie nacionalinės kultūrinės svarbos paminklų ir vietų.

Kai kuriais atvejais gali būti sudėtinga sudaryti galimybę aplankyti paveldui priskiriamus kultūros ir istorinius paminklus; tačiau valstybės, Konvencijos šalys, privalo siekti, kad būtų sudarytos kuo didesnės galimybės aplankyti šias vietas. Daug nacionalinės kultūrinės svarbos paminklų ir vietų buvo padaryti prieinami išsaugant jų kultūrinį ir istorinį tapatumą ir unikalumą. (JT neigaliųjų teisių konvencijos komiteto bendrosios pastabos projektas dėl 9 straipsnio).

2013 m. birželio mėn. priimta tarptautinė WIPO autorių teisių sutartis, skirta sudaryti palankesnes sąlygas susipažinti su paskelbtais kūriniais, turėtų užtikrinti neigaliesiems galimybę susipažinti su kultūriniu medžiaga nenustatius nepagrįstų ar diskriminacinių kliūčių, pirmiausia tiems asmenims, kuriems sunku gauti tradicinių spaudinių.

4.8 EESRK ragina standartizavimo ir prieinamumo strategiją įtraukti į technologijų plėtros procesą.

4.9 Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad dėl reikalavimo užtikrinti prieinamumą, veiklą bus galima plėsti naujuose sektoriuose, prireiks naujų įgūdžių, visų pirma IRT sektoriuje. Tikslinė ES politika turėtų padėti žmonėms su negalia įveikti skaitmeninį atotrūkį.

4.10 EESRK mano, kad reikia ugdyti visų suinteresuotųjų subjektų – valdžios institucijų, privataus sektoriaus įmonių, pilietinės visuomenės, ir neįgalųjų organizacijų – gebėjimus. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti MVĮ.

4.11 EESRK ragina Europos Komisiją vykdyti savo seniai priimtą įsipareigojimą ir pateikti teisiškai įpareigojantį Europos prieinamumo aktą.

4.12 EESRK pritaria pasiūlymui dėl direktyvos dėl viešojo sektoriaus institucijų interneto svetainių prieinamumo ir pakartoja savo rekomendacijas, pateiktas nuomonėje dėl viešojo sektoriaus institucijų interneto svetainių prieinamumo ⁽¹¹⁾:

- internetas (t. y. paslaugos ir turinys) tapo savaime suprantamu dalyku ieškant darbo ir informacijos, siekiant įgyti išsilavinimą, apsiperkant ir bendraujant socialiniuose tinkluose;
- internetu teikiamų paslaugų turinys turėtų tapti prieinamas visiems operatoriams (ir privatiems, ir viešiesiems).

4.13 EESRK palankiai vertina prieinamumo kriterijų ir sąlygų dėl negalios įtraukimą į struktūrinių fondų reglamentus ir tokias kitas sritis kaip transportas ir keleivių teisės.

4.14 Komitetas mano, kad ES institucijų pirmininkų susitikimai negalios klausimais ir EK generalinių direktoratų susitikimai dėl JT neįgalųjų teisių konvencijos įgyvendinimo turėtų būti rengiami reguliariai, kaip paskelbta, dalyvaujant Europos neįgalųjų atstovams, siekiant JT neįgalųjų teisių konvencijos politinės stebėsenos ir paskatinti šios konvencijos įgyvendinimą, įskaitant nuostatas dėl prieinamumo.

4.15 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad nors skiriamas finansavimas yra akivaizdžiai nepakankamas, prieinamumo kaip kriterijaus įtraukimas į esamas finansavimo sistemas jau pagerintų padėtį šioje srityje: kalbama apie struktūrinius fondus, socialinių investicijų srities dokumentų rinkinį, būsimą valstybės pagalbos užimtumui bendrosios išimties reglamentą, TEN-T gaires.

4.16 EESRK taip pat mano, kad reikia didinti visuomenės informavimo priemonių prieinamumą ir didinti per šias priemones žmonių su negalia poreikių žinomumą.

5. Stebėseną

5.1 EESRK ragina parengti piliečių įgalinimo strategiją, nes tai vienintelis būdas užtikrinti visapusišką prieinamumo įgyvendinimą. Būtinos informuotumo didinimo kampanijos, ir neįgalieji bei visi kiti piliečiai turi žinoti savo prieigos teises.

5.2 EESRK apgailestauja, kad trūksta rodiklių ir ragina Eurostatą parengti strategiją, kad būtų sukurti specifiniai rodikliai, pagrįsti Vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biuro rodikliais ir atsižvelgiant į JT neįgalųjų teisių konvencijos komiteto bendrosios pastabos projektą dėl 9 straipsnio.

5.3 EESRK reikalauja į standartus įtraukti aiškius prieinamumo kriterijus ir stebėsenos mechanizmus (tai apima užstatytą aplinką, infrastruktūrą, modernias IRT, operacines sistemas, skirtas planšetiniams kompiuteriams ir išmaniesiems telefonams ir Europos Komisijos įgaliojimą Nr. 376 dėl IRT gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimų). Neįgalieji turėtų visapusiškai dalyvauti visais standartų rengimo etapais.

5.4 EESRK mano, kad būtina sukurti tvirtas vykdomą užtikrinančias sistemas, nes kol kas jos Europoje nepasiteisina.

5.5 EESRK pabrėžia, kad reikia taikyti būsimajame struktūrinių fondų bendrų nuostatų reglamente nustatytus stebėsenos mechanizmus, siekiant užtikrinti, kad žmonėms su negalia būtų sudaromos *ex ante* sąlygos ir kad stebėsenos procese visateisiškai dalyvautų žmonių su negalia organizacijos.

⁽¹¹⁾ OL C 271, 2013 9 19, p. 116–121.

5.6 Komitetas mano, kad Europos ir nacionalinės švietimo strategijose turėtų būti numatyta, jog prieinamumo asmenims su negalia aspektas būtų įtrauktas į mokyklų ir universitetų programas.

5.7 EESRK pakartoja savo išipareigojimą, išdėstyta ankstesnėse nuomonėse dėl iniciatyvinio komiteto sukūrimo, kad jis, vykdydamas savo kaip politinio organo veiklą, galėtų stebėti, kaip įgyvendinama JT neįgaliųjų teisių konvencija.

5.8 Būtina skatinti kurti prieinamumo sertifikavimo mechanizmų Europos sistemą. Į šį darbą turėtų būti įtrauktos žmonių su negalia organizacijos.

5.9 Prieinamumo matmuo turėtų būti įtrauktas į ES teisės ir politikos poveikio vertinimus. Reikėtų parengti priemones, skirtas užtikrinti, kad šis matmuo būtų įtraukiamas vienodai visose valstybėse narėse.

5.10 EESRK ragina stebėti, kaip ES institucijos (įskaitant EESRK) įgyvendina Europos neįgaliųjų strategiją ir norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad būtų užtikrintas patalpų, įdarbinimo politikos ir informacijos (fizinės arba elektroninės) prieinamumas. 2015 m. peržiūrint strategiją, šiai politikos sričiai reikėtų skirti ypatingą dėmesį.

2014 m. sausio 21 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Henri MALOSSE
